

مکان‌یابی نزاع‌های دسته‌جمعی در استان کهگیلویه و بویراحمد با استفاده از GIS

مجید ولی شریعت‌پناهی^۱، علی دانائی^۲

تاریخ دریافت: ۱۳۹۵/۰۴/۲۴
تاریخ پذیرش: ۱۳۹۵/۰۷/۰۱

از صفحه ۲۹ تا ۴۸

بزه‌نامه جغرافیای انتظامی
سال چهارم، شماره شانزدهم، زمستان ۱۳۹۵

چکیده

فقدان امنیت اجتماعی، رشد روزافزون ناهنجاری‌ها، فقدان علم به حقوق شهروندی و زندگی اجتماعی، فقر اقتصادی و اجتماعی، نبود بینش کافی به مسائل و مشکلات اجتماعی و هزاران مورد دیگر می‌تواند به نابسامانی، یأس و انفعال جامعه کمک‌کند. نزاع دسته‌جمعی درگیری و دعوی است که با انگیزه‌های مختلف در درون یا بیرون جوامع روستایی یا شهری به‌طور محدود یا گسترده و یا به‌صورت مسلحانه و غیرمسلحانه مانند استفاده از چاقو، چوب و کتک‌کاری به وقوع می‌پیوندد و منجر به خسارت می‌شود. نزاع را می‌توان به‌عنوان یکی از مسائل اجتماعی در حوزه کجروی و انحراف تلقی کرد که در همه جوامع، سنتی یا مدرن و در همه سنن پیری یا جوانی، با درجات متفاوتی مطرح بوده است. در این پژوهش به ارزیابی و شناسایی نقاط جرم‌خیز استان (عمدتاً تنش‌هایی دسته‌جمعی) در روستاها، مناطق و محله‌های شهرها به‌منظور جلوگیری از آسیب‌های اجتماعی و پیشگیری از چالش‌های احتمالی پرداخته‌شد. بنابراین، این پرسش مطرح می‌شود که آیا بین موقعیت اسکان و بزه‌کاری (نزاع جمعی) در استان کهگیلویه و بویراحمد رابطه وجود دارد؟ و این‌که گسترش شهرنشینی در افزایش نزاع جمعی، انحرافات اجتماعی و سرپیچی از هنجارها نقش داشته است؟ با تحلیل و ارزیابی این موضوع و آرایه راهکارهای مناسب (افزایش آگاهی، جلب مشارکت‌های مردمی، بسط و گسترش قانون‌گرایی و افزایش ارتباط با معتمدان و ریش‌سفیدان قبیله‌ها) تلاش بر این است که از میزان نزاع‌های جمعی و تنش‌های اجتماعی، که امروزه از مهم‌ترین دغدغه‌های نیروی انتظامی است، کاسته‌شود.

کلید واژه‌ها: نزاع جمعی، امنیت، اجتماع، هنجارها، کهگیلویه و بویراحمد.

۱- دانشیار گروه جغرافیا (نویسنده مسئول)، دانشکده علوم انسانی، واحد یادگار امام (ره) شهری، دانشگاه آزاد اسلامی، تهران، ایران.
majidshareatpanahi@yahoo.com

۲- دانشجوی دکتری جغرافیا (آمایش کیفیت محیط مناطق روستایی)، دانشگاه آزاد اسلامی، واحد علوم و تحقیقات تهران. alidanace@yahoo.com

مقدمه

تعریف دقیقی از نزاع‌های جمعی وجود ندارد اما بر اساس مصداق می‌توان آن را درگیری یا دعوایی دانست که معمولاً با انگیزه‌های فرهنگی، سیاسی، اقتصادی و اجتماعی در درون یا بین جوامع عشایری-روستایی و یا شهری معمولاً به وارد آمدن خساراتی مادی و معنوی منجر می‌شود (کرمی، ۱۳۹۱: ۳۳). بنابراین، نزاع^۱ نوعی برخورد جمعی ستیزه‌جویانه و پرخاشگرانه است که به علل گوناگون به وجود می‌آید و موجب جرح و قتل می‌شود. نزاع دسته جمعی به‌عنوان یکی از این مسائل نادرست و ناهنجاری اجتماعی نه‌تنها متأثر از جنبه‌های مختلف حیات بشری است بلکه بر آنها تأثیرگذار خواهد بود به‌طوری‌که بسیاری از این نزاع‌ها موجب مرگ‌ومیر و مجروح شدن افراد زیادی می‌شود (نظری، ۱۳۹۰: ۱۹۰).

در این پژوهش از میان طیف گسترده‌ای از عوامل مطرح‌شده صرفاً به چند عامل مهم اشاره شد که با کنترل این عوامل می‌توان رفتار ناهنجار و دعوای و نزاع‌های جمعی را تعدیل کرد و در نتیجه می‌توان گفت به موازات گسترش امکانات و توسعه شهرها و روستاها، که صرفاً به بهسازی محیط فیزیکی محدود نمی‌شود و مشتمل بر خصیصه‌های مختلف نرم‌افزاری حیات شهری و روستایی اعم از اجتماعی و فرهنگی نیز می‌باشد، آسیب‌های اجتماعی این حوزه نیز دگرگون می‌شود. از آنجایی‌که نه‌تنها ساختار جوامع روستایی بلکه جوامع شهری ما قومی و قبیله‌ای است و هنوز هم افراد هویت خود را بر اساس همان قوم و یا گروهی که به آن تعلق دارند می‌شناسند لذا، مسئله قوم‌گرایی علاوه بر مزایا آسیب‌های خاص خود را دارد که می‌توان با تعدیل آن میزان آسیب‌های دیگر را کاهش داد. رخداد نزاع‌ها و دعوای جمعی در ملأعام را باید کنترل و یا به حداقل رساند تا این‌که افراد جامعه در معرض این آسیب قرار نگیرند و تجربه تکرار آن در افراد ایجاد نشود. در این پژوهش سعی داریم مکان‌های جرم‌خیز در استان کهگیلویه و بویراحمد را با استفاده از GIS شناسایی کرده و به کمک نهادهای متولی و فرهنگی تا حد ممکن زمینه کاهش این ناهنجاریها را فراهم کنیم. امیدواریم با توجه و برنامه‌ریزی و برخورد با مسائل اجتماعی بر اساس نتایج این پژوهش‌ها جامعه‌ای آرام با روابط هنجارمند داشته باشیم.

1- Quarrel.

مبانی نظری

امنیت

امنیت^۱ در فرهنگ فارسی به معنای آزادی، آرامش، فقدان ترس و عدم هجوم دیگران آمده است. امنیت به لحاظ لغوی عبارت‌از درامان‌بودن، ایمنی، آسایش خاطر، اطمینان و... است (لرنی، ۱۳۸۴: ۶۳). مفهوم امنیت به‌طورکلی وخصوصاً از منظر جامعه‌شناختی کمتر مورد توجه قرارگرفته و تعاریف متعدد و گاه متضاد از آن صورت گرفته است. آنچه در اینجا مهم به‌نظر می‌رسد این است که باید مفهوم امنیت را در ابعاد مختلف اقتصادی، سیاسی، تجاری، انسانی و... نیز مورد بررسی قرارداد(حاجیان، ۱۳۸۴: ۳۳). یکی از ویژگی‌های قرن بیستم افزایش جمعیت شهرها، تمرکز منابع، سرمایه، امکانات و خدمات شهری در نقاط شهری است (آسایش، ۱۳۸۰: ۴۷). با گسترش فیزیکی و اجتماعی شهرها و تبدیل‌شدن آنها به مراکز ناهمگن جمعیتی، اجتماعی و فرهنگی افزایش میزان ناهنجاریها همچنین ناهمگنی اقتصادی، تعارضات شخصیتی، تضاد طبقاتی و عدم سازگاری‌های انسانی را افزایش داده است (نصیری، ۱۳۸۲: ۲۹) که در اثر این امور مسئله امنیت اجتماعی مطرح شده است. امروزه امنیت به‌معنای وجود اطمینان نسبت‌به سلامت جان و مال و ناموس امری استنباطی است که واقعیت‌یافتنش در محیط مستلزم برنامه‌ریزی‌های ویژه و اصولی است (مجتهدزاده، ۱۳۷۹: ۳۲). بر این اساس امنیت اجتماعی، آسودگی و آرامش خاطری است که هر جامعه موظف است برای اعضای خود ایجادکند (رجبی‌پور، ۱۳۸۲: ۵۹).

ابعاد روانی نزاع‌های دسته‌جمعی

تحقیقات زیادی حاکی‌از آن است که وجود یک عامل ریسک^۲ در فرد به‌تنهایی نمی‌تواند موجب بروز رفتار ضداجتماعی و خشونت‌بار شود. عوامل متعددی لزوماً باید با هم ادغام شوند تا در یک دوره زمانی رشد فرد و تحول دوره بلوغ و بزرگسالی رفتار وی را شکل ویژه‌ای بخشند. این عوامل می‌توانند در سطح و ابعاد خطری که یک فرد آن را تجربه می‌کند تأثیرگذار باشند و یا می‌توانند رابطه بین ریسک و بازده یک رفتار را

1- Security.

2- Risk Factor.

پژوهشنامه جغرافیای انتظامی (سال چهارم، شماره شانزدهم، زمستان ۱۳۹۵)

تعدیل کنند. یکی از راه‌های درک و شناخت پویایی بین عوامل ریسک و حمایت‌کننده این است که این عوامل را در چارچوب اکولوژیک یا زیست‌محیطی مورد توجه قرار دهیم. با استفاده از یک مدل اکولوژیک می‌توان تشخیص داد که هر فرد در چارچوب شبکه پیچیده‌ای از زمینه‌های فردی، خانوادگی، اجتماعی و محیط زندگی خود عمل می‌کند که روی ظرفیتش برای احتراز از ریسک تأثیرگذار است (فتحی، ۱۳۶۶: ۵۷). بی‌شک برخی از منازعان در هنگام نزاع، درگیر مسائل احساسی زیادی از قبیل حس قهرمانی، پهلوانی، زورمندی، قدرت‌طلبی و حمایت همه‌جانبه از فامیل، دوست و... خود می‌شوند که ریشه همه این احساسات به گذشته، نوع زندگی، محیط پرورش فکری و شکل‌گیری شخصیت اجتماعی و... هر فرد برمی‌گردد. عوامل متعددی می‌توانند در شکل‌گیری رفتارهای مختلف انسان، که صورت خشونت به خود می‌گیرند، مؤثر و نقش‌آفرین باشند (رحمتی، ۱۳۸۱: ۶۳).

ابعاد اجتماعی نزاع‌های دسته‌جمعی

نزاع‌های جمعی یکی از مسائل اجتماعی مهم و درخور توجه است. افراد و گروه‌های زیادی به دلایل و بهانه‌های گوناگون با درگیر شدن در فرایندهای خشونت‌آمیز آسیب‌های فراوانی را به خود و سایرین وارد می‌کنند. در بسیاری از درگیری‌های خشونت‌آمیز لاجرم نیروی انتظامی مداخله می‌کند و خشونت و درگیری وارد مرحله متفاوتی می‌شود. در مواردی نیز به دنبال مداخله پلیس و خاتمه درگیری‌ها پدیده خشونت جمعی در زمان‌ها و مکان‌های دیگری و گاه در ابعادی بسیار گسترده‌تر بروز می‌کند که نتیجه آن تخریب اموال عمومی، صدمات جانی و مالی افراد ماجراجو و حتی بی‌طرف و یا عابران و غیره است. از این‌رو، شناخت همه‌جانبه پدیده خشونت، به‌ویژه از ابعاد روان‌شناسی اجتماعی و جامعه‌شناختی، به منظور دستیابی به راهکارهای اصولی برای پیشگیری و نیز کنترل آن از دغدغه‌های اساسی جوامع دموکراتیک است. نزاع‌های دسته‌جمعی آسیب‌های متعددی در خانواده و جامعه ایجاد می‌کنند و جوامع را دچار نابسامانی و ناهنجاری می‌نمایند. شناخت علمی این عوامل به منظور رسیدن به یک درک جامع از ماهیت این مسئله بسیار مهم است. همچنین، ضروری است عواملی که می‌توانند بستری مناسب برای مراقبت و حمایت از جوانان در جهت احتراز از خشونت

فراهم‌آورند به‌خوبی شناسایی شوند. قطعاً می‌بایست در زمینه مباحث فرهنگی مربوط به منازعات ریشه‌ها شناخته شوند سپس راه درمان آنها ارایه‌گردد (کاهه، ۱۳۸۲: ۳۷).

روش تحقیق

در این پژوهش پس از مطالعات پایه به‌منظور شروع کار میدانی و عملیات پیمایشی، که عمده کار را تشکیل می‌دهد، ضمن مشاهدات عینی پژوهشگران با مسئولان نظامی، قضایی و حقوقی مصاحبه‌شد و اطلاعات لازم از مراکز مهم نظامی و انتظامی با رعایت اصول حفاظت اطلاعات کسب‌شد. با ارزیابی وضعیت نزاع‌های دسته‌جمعی در یک مقطع زمانی ۲ساله به هر نزاع کد خاص داده‌شد و تاریخ و محل و علت وقوع به‌عنوان زیرکد یا بارکدهای مختص به آن تعیین‌شد. در پایان، کدها از منظر زمانی، مکانی و علت و معلول دسته‌بندی و اطلاعات گرفته‌شده وارد سامانه و به کمک نرم‌افزارهای Arcview، Arcinfo8، Excel و GIS با استفاده از قدرت مدل‌سازی بالای محیط این سامانه‌ها روش‌شناسی جدیدی به‌منظور امنیت انسانی مهیا شد. پژوهشگران ۳ روش کاملاً متمایز اما هم‌هدف را به‌عنوان شیوه خاص به‌منظور غنای مطلب استفاده کرده‌اند به‌طوری‌که ۲ روش میدانی محور و روش دیگر مکمل بوده است. لذا، برآیند چندین رهیافت کیفی و کمی در این پژوهش به طراحی نظام استاندارد دانش و اطلاعات دقیق منجر خواهد‌شد.

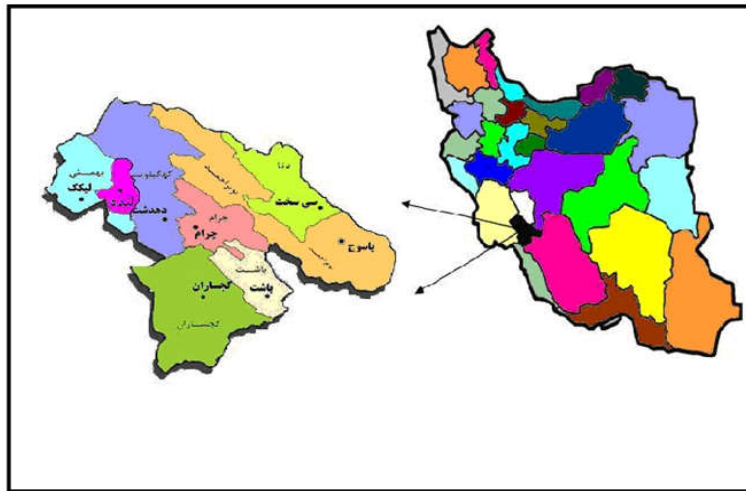
یافته‌های پژوهش

ویژگی‌های جغرافیایی محیط مورد مطالعه

کهگیلویه و بویراحمد یکی از استان‌های کشور و مرکز آن شهر یاسوج با مساحتی حدود ۱۶۲۴۹ کیلومتر مربع سرزمینی نسبتاً مرتفع و کوهستانی است. این استان بین مدارهای ۲۹ درجه و ۵۲ دقیقه و ۳۱ درجه و ۲۶ دقیقه شمالی و نصف‌النهارهای ۴۹ درجه و ۵۵ دقیقه و ۵۱ درجه و ۵۳ دقیقه شرقی قرار دارد. از شمال با چهارمحال و بختیاری، از شمال شرق با استان اصفهان، از شرق با استان فارس، از غرب با استان خوزستان و از بر اساس آخرین تقسیمات جنوب با استان بوشهر هم‌جوار است (طوافی‌زاده، ۱۳۸۵: ۲۶). سیاسی «استان کهگیلویه و بویراحمد در سال ۱۳۹۰ دارای ۸ شهرستان، ۱۷ بخش، ۱۶

پژوهشنامه جغرافیای انتظامی (سال چهارم، شماره شانزدهم، زمستان ۱۳۹۵)
 شهر، ۴۳ دهستان و ۱۱۷۹۵ آبادی و ۶۵۸۶۲۹ نفر جمعیت دارد که از این مقدار ۳۴۶۶۲۶
 نفر در مناطق شهری و ۳۱۰۵۱۸ نفر در مناطق روستایی سکنی گزیدند» (سالنامه
 آماری استان کهگیلویه و بویراحمد، ۱۳۹۰: ۹۱).

نقشه (۱): موقعیت استان مورد مطالعه

پراکنش فضایی نزاع‌های دسته‌جمعی استان مورد مطالعه در سال ۱۳۹۱

با نگرشی کلی بر نزاع‌های دسته‌جمعی سال ۱۳۹۱ ملاحظه شد از تعداد ۲۱۳ نزاع
 اتفاق افتاده بیشترین تعداد در فصل تابستان یعنی ۷۱ نزاع، سپس فصل بهار با ۶۳
 نزاع و در ردیف‌های بعدی فصل‌های پاییز و زمستان به ترتیب با ۵۲ و ۲۶ نزاع بوده
 است. با توجه به نقشه شماره (۲) و نمودار شماره (۱) در این سال و در این مقطع زمانی
 بیشترین تعداد نزاع‌های دسته‌جمعی استان متعلق به دهستان سرورد شمالی با (۴۵
 نزاع یعنی ۲۱/۱۲٪ کل نزاع‌های استان)، دهدشت شرقی (۳۲ نزاع برابر با ۱۵/۲٪ کل
 نزاع‌ها)، دشتروم (۲۱ نزاع برابر با ۹/۸۵٪ کل نزاع‌ها)، سرورد جنوبی (۱۳ نزاع برابر با
 ۶/۱۰٪ کل نزاع‌ها)، امامزاده جعفر و سپیدار هرکدام (۱۱ نزاع برابر با ۵/۱۶٪ کل
 نزاع‌ها)، چرام و بهمنی گرمسیری جنوبی هرکدام (۱۰ نزاع برابر با ۴/۶۹٪ کل نزاع‌ها)،
 بهمنی گرمسیری جنوبی (۸ نزاع برابر با ۳/۷۵٪ کل نزاع‌ها) و بابوئی (۷ نزاع برابر با
 ۳/۲۸٪ کل نزاع‌ها) می‌باشد.

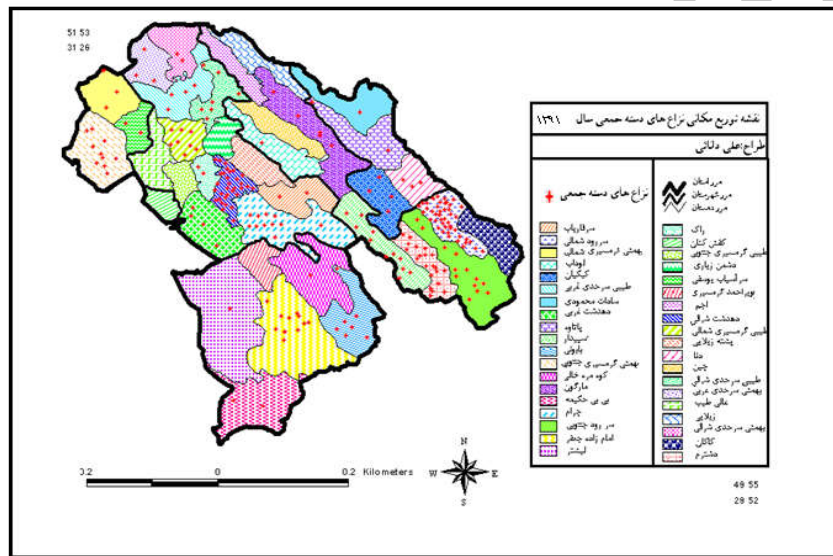
با ارزیابی کلی ملاحظه می‌شود بیشترین نزاع‌های دسته‌جمعی سال ۱۳۹۱ متعلق به مرکز استان یعنی شهرستان بویراحمد و سپس شهرستان کهگیلویه می‌باشد و کمترین میزان نزاع‌های دسته‌جمعی متعلق به شهرستان دنا می‌باشد به‌طوری‌که در این سال تنها شاهد ۷ نزاع در این شهرستان بوده‌ایم. این امر بیانگر این نکته است که نوع نگرش مردم این شهرستان به مسائل اجتماعی و احترام به امنیت انسانی و جمعی با دیگر شهرستان‌ها متفاوت است و نکته قابل توجه دیگر این‌که دهستان‌هایی مانند بویراحمد گرمسیری، کفش‌کنان، طیبی گرمسیری جنوبی، عالی‌طیب، پشته زیلایی، دشمن زیاری، چین، عجم و زیلایی اساساً فاقد نزاع دسته‌جمعی بودند که این امر نکته قابل ملاحظه‌ای در مناطق روستایی یادشده است.

بسیاری از این نزاع‌ها تلفات جانی (مرگ‌ومیر) به دنبال داشته‌اند. کارشناسان نیروی انتظامی با بررسی خود در سطح استان دریافتند در شمار زیادی از نزاع‌های دسته‌جمعی استان از سلاح‌های گرم استفاده می‌شود. استفاده از سلاح‌های گرم در مراسم عروسی استان کهگیلویه و بویراحمد همچنان رایج است. اسلحه به‌دستان بی‌آن‌که بدانند وجود این ابزار در هر لحظه می‌تواند زندگی فرد و یا خانواده‌ای را به نابودی بکشاند با افتخار آن را در دست می‌گیرند و مغرورانه با هر شلیکی وجود خود و شاید هم قبیله خود را به نمایش می‌گذارند. امروزه استفاده از سلاح‌های غیرمجاز در بیشتر مراسم عروسی این استان سنتی و عشیره‌ای رواج دارد. اسلحه به‌دستان بی‌توجه به وجود شیء مرگباری که در دست دارند سلامت خود و دیگران را به خطر می‌اندازند و عروسی را به عزاداری تبدیل می‌کنند. آنان با به‌صدا درآوردن شلیک هر گلوله نماد آمدن و یا رفتن عروس و دختر خانواده را به نمایش می‌گذارند. کارشناسان نیروی انتظامی استان کهگیلویه و بویراحمد می‌گویند استفاده از این سلاح‌ها در هر شرایطی جرم محسوب می‌شود. آنان معتقدند سالانه بیش از ۲۰ تا ۳۰ نفر از مردم این استان در این مراسم به‌واسطه استفاده از این سلاح‌ها جان خود را از دست می‌دهند.

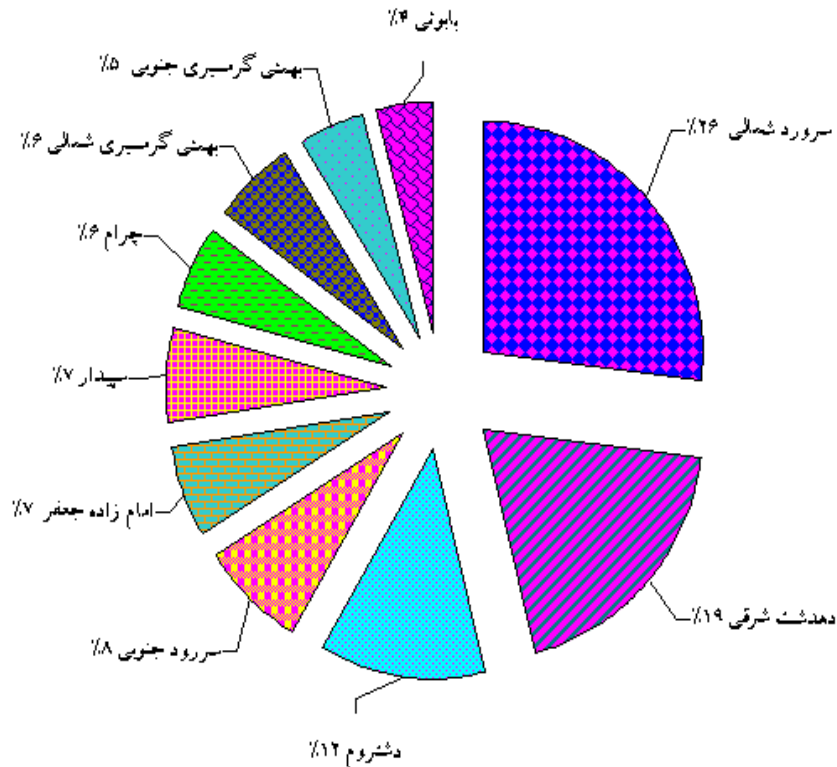
کاهش میزان استفاده از سلاح غیرمجاز در مراسم عروسی، درگیری‌های محلی و نزاع‌های دسته‌جمعی نیازمند اقدام وسیع فرهنگی و انتظامی به کمک دستگاه‌های امنیتی، فرهنگی، بزرگان دینی و ریش‌سفیدان طایفه‌های مختلف است. استفاده از این‌گونه سلاح‌ها در مراسم عروسی، درگیری‌های محلی و نزاع‌های دسته‌جمعی به‌عنوان

پژوهشنامه جغرافیای انتظامی (سال چهارم، شماره شانزدهم، زمستان ۱۳۹۵)

معضل اذهان مردم این استان، نیروی انتظامی و امنیتی را به خود مشغول کرده است و برای کاهش و جلوگیری از این امر باید اقدام اساسی انجام شود. کاهش سلاح مجاز و غیرمجاز بین مردم و ایجاد رقابت سالم بین طایفه‌های مختلف در برقراری امنیت و کاهش نزاع‌های انفرادی و دسته‌جمعی ضروری است. باید با افرادی که در مراسم عروسی و نزاع‌های دسته‌جمعی از سلاح‌های غیرمجاز استفاده می‌کنند به شدت برخورد شود زیرا سالانه شاهد از بین رفتن بسیاری از هم‌استانی‌ها هستیم. لازم است با برنامه‌ریزی‌های دقیق از افزایش کشته‌شدگان جلوگیری کرد.

نقشه (۲): پراکنش فضایی نواحی کشاورزی دسته‌جمعی استان کهگیلویه و بویراحمد در سال ۱۳۹۱

نمودار(۱): میزان نزاع‌های دسته‌جمعی در دهستان‌های دارای بیشترین نزاع در سال ۱۳۹۱

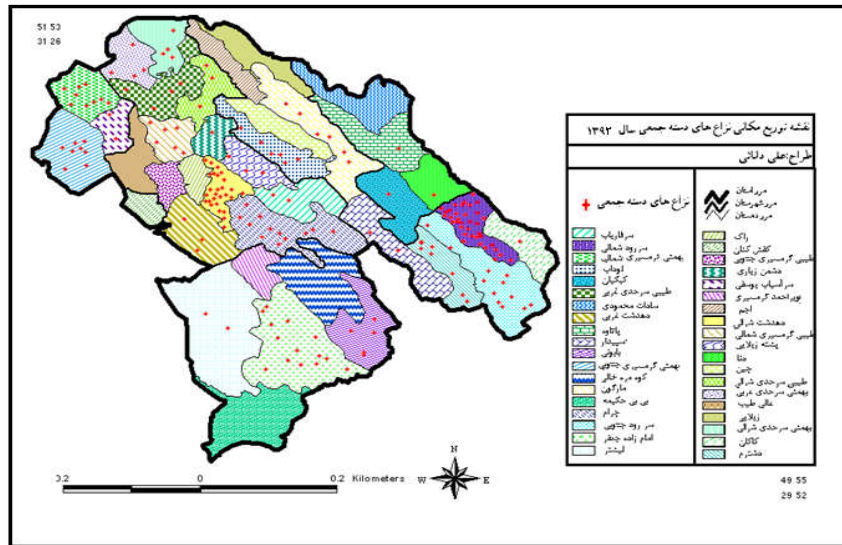
پراکنش فضایی نزاع‌های دسته‌جمعی استان مورد مطالعه در سال ۱۳۹۲

در نقشه شماره (۴) و نمودار شماره (۲) ملاحظه می‌شود بیشترین میزان نزاع‌های دسته‌جمعی در سال ۱۳۹۲ متعلق به دهستان‌های سررود شمالی (۳۶ نزاع)، دهدشت شرقی (۲۷ نزاع)، امامزاده جعفر (۱۴ نزاع)، سررود جنوبی و چرام هرکدام (۱۲ نزاع)، بهمئی گرمسیری شمالی (۹ نزاع)، بهمئی گرمسیری جنوبی (۸ نزاع)، دشروم (۷ نزاع) و طیبی گرمسیری شمالی، لوداب و مارگون هرکدام (۶ نزاع) بوده‌است. لذا، در سال ۱۳۹۲ بیشترین میزان نزاع‌های دسته‌جمعی استان متعلق به شهرستان‌های بویراحمد و کهگیلویه می‌باشند و کمترین میزان متعلق به شهرستان دنا، که تنها ۳ نزاع دسته‌جمعی داشته‌است، می‌باشد. ناآگاهی اجتماعی یکی از عوامل مهم در درگیری‌های اجتماعی است و افراد در لحظه‌ای که درگیر می‌شوند به عواقب آن آگاه نیستند زیرا

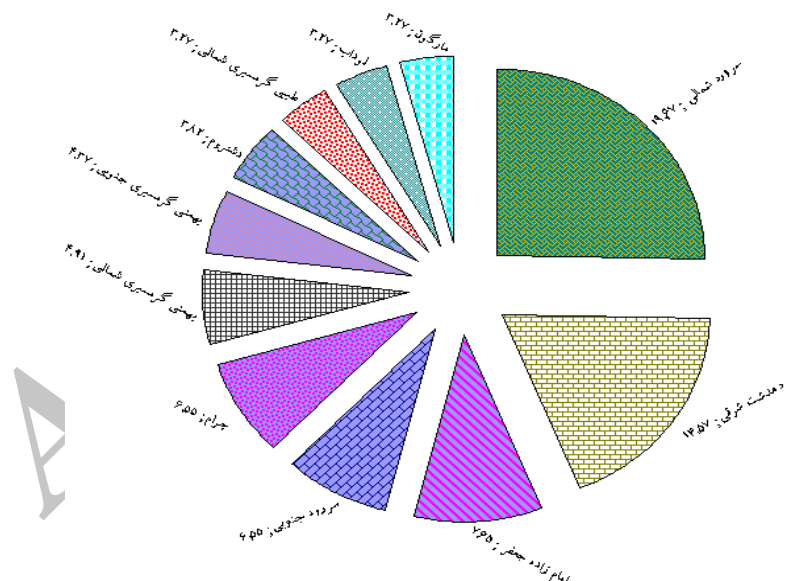
پژوهشنامه جغرافیای انتظامی (سال چهارم، شماره شانزدهم، زمستان ۱۳۹۵)

بسیاری از مشکلات ممکن است به شیوه‌های مذاکره و گفت‌وگو حل‌شود اما متأسفانه افراد تنها راه آسان برای حل مشکل را درگیرکردن خود در ماجرا می‌دانند. در صورتی که برای حل آن راه قانونی وجود دارد. مراکزی مثل دادگاه و کلانتری در سطح شهرها و روستاها وجود دارند که با وجود این مراکز افراد از راه‌های کم‌هزینه می‌توانند احقاق حق کنند و نتیجه بهتری نیز بگیرند.

عامل مخرب دیگر در نزاع دسته‌جمعی این است که افراد احساس می‌کنند از پشتیبان‌های مثل قوم و دوستان برخوردارند و در واقع، ورود آنان به نزاع هزینه نزاع را کمتر می‌کند. فردی که شروع‌کننده نزاع است با حمایت و پشتیبانی جمع دوستان، طایفه و قبیله جری‌تر، پرمداثر و خشن‌تر می‌شود و بر شدت نزاع می‌افزاید یعنی لحظه‌ای که احساس می‌کند چند نفر این درگیری را تماشا می‌کنند حس قهرمانی، پهلوانی، زورمندی و قدرت‌طلبی در او افزایش می‌یابد. در نتیجه، بر شدت نزاع می‌افزاید. مشکلات فرهنگی در این قضیه مؤثر است و اطلاع‌رسانی به مردم در مورد حقوق شهروندی کافی نیست چنان‌چه آگاهی‌بخشی در خصوص نزاع دسته‌جمعی حتی باید در کتاب‌های درسی هم نمود داشته‌باشد و فقدان آگاهی‌دهی در این زمینه باعث می‌شود جوانان نسبت به نحوه برخورد خود با نزاع جامعه‌پذیر نشوند و نسبت به حقوق خود ناآگاه باشند. گنجاندن این مسئله به صورت قصه و حکایت در کتاب‌های درسی باعث می‌شود تا فرد خواسته و ناخواسته وارد این مسائل نشود و در باتلاق گیرنکرده و گرهی که با دست باز می‌شود را با دندان باز نکند. نقش دستگاه‌های فرهنگی و در رأس آن وزارت آموزش و پرورش، فرهنگ و ارشاد و سازمان صداوسیما برای جلوگیری از چنین مسائلی مهم است زیرا به‌جای این‌که کانون‌های فرهنگی نماد و نمونه آرامش و ثبات جامعه باشند گاهی این درگیری‌ها مقابل مدرسه‌ها مشاهده می‌شود. لازمه این امر این است که دستگاه‌های فرهنگی به این مسئله بپردازند چون هزینه زیادی را بر خانواده و جامعه تحمیل می‌کند و مدت‌ها فرد و خانواده را به خود مشغول می‌کند. مشاهده می‌کنیم هرچه سطح تحصیلات افراد بالاتر می‌رود میزان نزاع کاهش می‌یابد و در مناطق حاشیه‌نشین و محروم شهرها و نیز در روستاها، که به تأثیر نیروهای اجتماعی و رفتار خود واقف نیستند، میزان نزاع افزایش می‌یابد.

نقشه (۳): پراکنش فضایی نواحی دسته‌جمعی استان کهگیلویه و بویراحمد در سال ۱۳۹۱

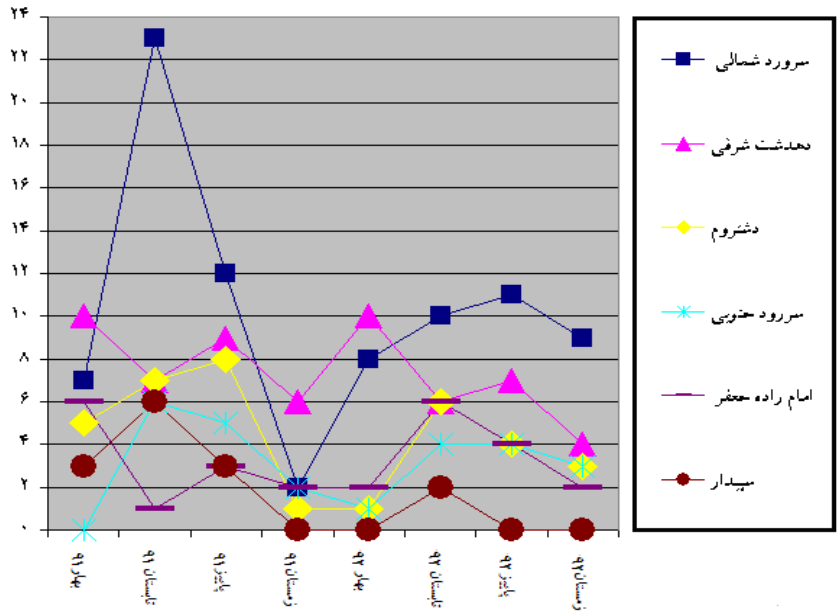

نمودار (۲): میزان نواحی دسته‌جمعی در دهستان‌های دارای بیشترین نواحی در سال ۱۳۹۲

پراکنش فضایی نواحی دسته‌جمعی استان مورد مطالعه طی سال‌های ۹۲-۱۳۹۱

پژوهشنامه جغرافیای انتظامی (سال چهارم، شماره شانزدهم، زمستان ۱۳۹۵)

با مقایسه نزاع‌های دسته‌جمعی طی سال‌های ۱۳۹۱ و ۱۳۹۲ در نمودار شماره (۳) ملاحظه می‌شود طی زمان‌ها و در مکان‌های مختلف میزان نزاع‌های جمعی متفاوت بوده است به طوری که در سال ۱۳۹۱ تعداد ۲۱۳ نزاع در سطح استان صورت گرفته که این مقدار در سال ۱۳۹۲ کاهش یافته و به تعداد ۱۸۳ نزاع رسیده است. با ارزیابی و تحلیل وضعیت نزاع‌ها در فصل‌های مختلف سال‌های ۱۳۹۱ و ۱۳۹۲ در نقشه‌های متفاوت می‌بینیم در بهار سال ۱۳۹۱ تعداد ۶۳ نزاع و بهار سال ۱۳۹۲ تعداد ۳۸ نزاع، تابستان ۱۳۹۱ تعداد ۷۱ نزاع و تابستان ۱۳۹۲ تعداد ۶۱ نزاع، پاییز ۱۳۹۱ تعداد ۵۲ نزاع و پاییز سال بعد ۴۹ نزاع، زمستان ۱۳۹۱ تعداد ۲۶ نزاع و زمستان ۱۳۹۲ تعداد ۳۵ نزاع رخ داده است. به طور کلی در همه فصول با کاهش میزان نزاع‌های دسته‌جمعی مواجه شدیم و تنها در زمستان سال ۱۳۹۲ نسبت به زمستان سال ۱۳۹۱ شاهد افزایش نزاع‌های دسته‌جمعی استان بودیم. مطابق نمودار شماره (۳) و با بررسی میزان نوسان نزاع‌های دسته‌جمعی در دهستان‌هایی که بیشترین تعداد نزاع در آنها رخ داده است، بیشترین نوسان نزاع‌های دسته‌جمعی در دهستان سررود شمالی مشاهده می‌شود به طوری که در بهار سال ۱۳۹۱ تعداد ۷ نزاع و در تابستان همان سال ۲۳ نزاع را داشته است. سپس در یک سیر نزولی چشمگیر در فصول بعد به ترتیب به ۱۲ و ۲ نزاع می‌رسد و در سال ۱۳۹۲ این دهستان یک سیر متعادلی از نزاع‌های دسته‌جمعی داشته است. تعداد نزاع‌های دسته‌جمعی دهستان دهدشت شرقی در طول ۲ سال در یک سطح متوسط پیش رفته است. دهستان دشتروم از سال ۸۸-۱۳۹۲ یک سیر نزولی در نزاع‌ها داشته است. دهستان سررود جنوبی نیز یک حد متوسط را به خود دیده و ۲ دهستان امامزاده جعفر و سپیدار از نظر تعداد نزاع در پایین‌ترین سطوح واقع شده‌اند به طوری که دهستان امامزاده جعفر در تابستان ۱۳۹۲ یک سیر صعودی داشته و دهستان سپیدار در ۶ ماه آخر سال ۱۳۹۱ و ۶ ماه آخر ۱۳۹۲ نزاعی نداشته است.

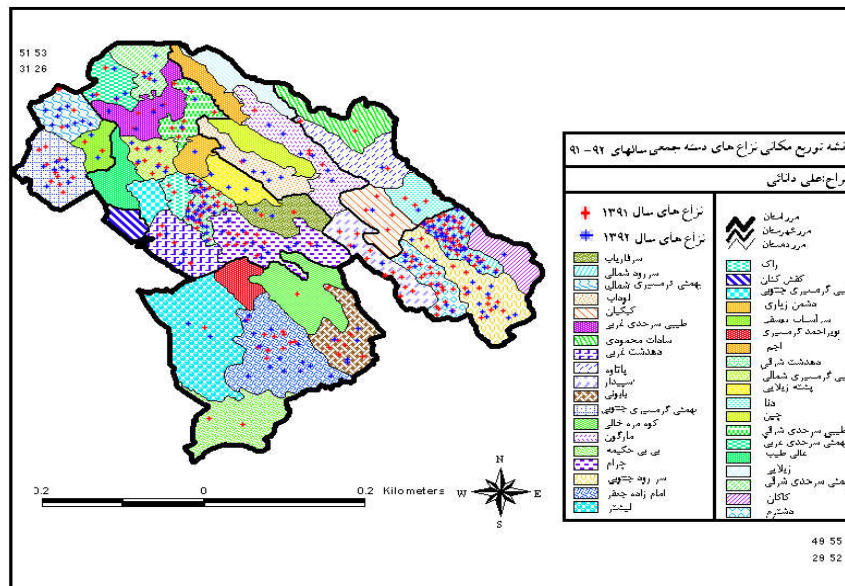

نمودار (۳): میزان نوسان نزاع‌های دسته‌جمعی در دهستان‌های دارای بیشترین نزاع در سال ۱۳۹۱-۹۲

با وجود ارتقای روزافزون فرهنگ و نفوذ بیش‌ازپیش وسایل آگاهی‌بخش مانند رسانه‌ها در مناطق مختلف شهری و روستایی هنوز شاهد هستیم که نزاع‌های دسته‌جمعی با شدت و ضعف متفاوت در برخی مناطق به وقوع می‌پیوندد و باعث آسیب‌های فراوانی در خانواده و جامعه شده و جامعه را دچار نابسامانی و ناهنجاری می‌کند. با ارزیابی پراکنش مکانی نزاع‌های دسته‌جمعی در سطح استان طی سال‌های ۱۳۹۱-۹۲ در نقشه شماره (۴) ملاحظه می‌شود در بعضی از دهستان‌ها با کاهش چشمگیر نزاع‌ها و در بعضی دیگر با افزایش نزاع‌ها مواجه هستیم به‌طوری‌که بیشترین میزان کاهش به‌ترتیب در دهستان‌های دشتروم (از ۲۱ نزاع در سال ۱۳۹۱ به ۷ نزاع در سال ۱۳۹۲)، سررود شمالی (از ۴۵ نزاع در سال ۱۳۹۱ به ۳۶ نزاع در سال ۱۳۹۲)، سپیدار (از ۱۱ نزاع در سال ۱۳۹۱ به ۲ نزاع در سال ۱۳۹۲) و دهدشت شرقی (از ۳۲ نزاع در سال ۱۳۹۱ به ۲۷ نزاع در سال ۱۳۹۲) مشاهده می‌شود اما متأسفانه روند روبه‌افزایش نزاع‌های دسته‌جمعی طی سال‌های ۱۳۹۱-۹۲ در بعضی از دهستان‌های استان مشاهده شده است به‌طوری‌که این روند در بعضی از دهستان‌ها نمود

پژوهشنامه جغرافیای انتظامی (سال چهارم، شماره شانزدهم، زمستان ۱۳۹۵)

چشمگیری داشته‌است. برای نمونه، تعداد نزارها در دهستان‌های بهمئی گرمسیری شمالی (از ۳ نزار در سال ۱۳۹۱ به ۹ نزار در سال ۱۳۹۲)، لوداب (از ۱ نزار در سال ۱۳۹۱ به ۶ نزار در سال ۱۳۹۲) و امامزاده جعفر (از ۱۱ نزار در سال ۱۳۹۱ به ۱۴ نزار در سال ۱۳۹۲) افزایش یافته‌است.

نقشه (۴): توزیع مکانی نزارهای دسته جمعی استان کهگیلویه و بویراحمد طی سالهای ۹۱-۹۲

نتیجه گیری

بررسی وضعیت نزارهای دسته جمعی استان نشان داد بیشترین میزان نزارهای دسته جمعی در سال ۱۳۹۱ متعلق به دهستان سررود شمالی با (۴۵ نزار یعنی ۲۱/۱۲٪ کل نزارهای استان)، دهدشت شرقی (۳۲ نزار برابر با ۱۵/۲٪ کل نزارها)، دشتروم (۲۱ نزار برابر با ۹/۸۵٪ کل نزارها)، سررود جنوبی (۱۳ نزار برابر با ۶/۱۰٪ کل نزارها)، امامزاده جعفر و سپیدار هرکدام (۱۱ نزار برابر با ۵/۱۶٪ کل نزارها)، چرام و بهمئی گرمسیری جنوبی هرکدام (۱۰ نزار برابر با ۴/۶۹٪ کل نزارها)، طیبی گرمسیری شمالی (۸ نزار برابر با ۳/۷۵٪ کل نزارها) و بابوئی (۷ نزار برابر با ۳/۲۸٪ کل نزارها) می‌باشند و با ارزیابی کلی ملاحظه می‌شود بیشترین نزارهای دسته جمعی سال ۱۳۹۱

متعلق به مرکز استان یعنی شهرستان بویراحمد و سپس شهرستان کهگیلویه می‌باشد و کمترین میزان نزاع‌های دسته‌جمعی متعلق به شهرستان دنا می‌باشد.

همچنین، بیشترین تعداد نزاع‌های دسته‌جمعی سال ۱۳۹۲ متعلق به دهستان‌های سررود شمالی (۳۶ نزاع)، دهدشت شرقی (۲۷ نزاع)، امامزاده جعفر (۱۴ نزاع)، سررود جنوبی و چرام هرکدام (۱۲ نزاع)، بهمئی گرمسیری شمالی (۹ نزاع)، بهمئی گرمسیری جنوبی (۸ نزاع)، دشتروم (۷ نزاع) و طیبی گرمسیری شمالی، لوداب و مارگون هرکدام (۶ نزاع) بوده‌است. در سال ۱۳۹۲ بیشترین میزان نزاع‌های دسته‌جمعی استان متعلق به شهرستان‌های بویراحمد و کهگیلویه بوده‌است و کمترین میزان متعلق به شهرستان دنا، که تنها تعداد ۳ نزاع دسته‌جمعی داشته‌است، می‌باشد. نکته جالب این‌که در مدت ۲ سال ۹۲-۱۳۹۱ در دهستان‌های بویراحمد گرمسیری، کفش‌کنان، طیبی گرمسیری جنوبی، عالی‌طیب، چین، عجم و زیلایی اساساً نزاع دسته‌جمعی صورت نگرفته است. بنابراین، با توجه به یافته‌های پژوهش به نظر می‌رسد در استان کهگیلویه و بویراحمد بین موقعیت اسکان و بزهکاری (نزاع جمعی) رابطه تنگاتنگی وجود دارد و گسترش شهرنشینی در افزایش نزاع جمعی، انحرافات اجتماعی و سرپیچی از هنجارها نقش مؤثری داشته‌است.

پیشنهادها

باتوجه به این که شیوع منازعات باعث تیره شدن چهره مردم شریف استان، که در تمامی صحنه‌های حساس انقلاب اسلامی همانند جنگ تحمیلی و... حضوری پرشکوه داشتند و خواهند داشت، این امر به ذهن متبادر می‌شود که چه تمهیداتی می‌باید اندیشیده شود. بنابراین، پیشنهادهای زیر برای دستیابی به امنیت پایدار اجتماعی در استان کهگیلویه و بویراحمد ارائه می‌شود.

- به منظور ریشه‌کنی تعصبات قومی و قبیله‌ای ضروری است راهکارهای فرهنگی اتخاذ شود؛
- مساجد در انتقال مسائل فرهنگی مؤثر هستند لذا، لازم است به‌عنوان کانون رفع اختلاف و پیام‌رسانی به مردم مورد توجه واقع شوند؛
- توجه به نقش آموزش و پرورش، مدرسه‌ها و کلاس‌های درس به نحوی که از بدو آموزش و حتی پیش از آن در مراکز پیش‌دبستانی معایب ناهنجاری‌های اجتماعی آموزش داده شود؛
- بیکاری و ناامیدی برای داشتن درآمد و ساماندهی زندگی از آفت‌های بزرگ انسان‌ها در همه جوامع به‌شمار می‌رود. مسئولان و دست‌اندرکاران نظام کار و اشتغال و آموزش‌های حرفه‌ای در استان باید برای پیشگیری از هرزرفتن نیروهای بازارش جوانان برنامه‌ریزی‌های اساسی‌تری را طرح‌ریزی کرده تا از آن طریق سرمایه‌های انسانی حفظ و انرژی و توان جوانان به‌جای هدررفتن در ماجراآفرینی‌های جانبی مصروف‌سازندگی و تولیدات ناخالص ملی شود؛
- تجزیه و تحلیل نزاع‌های جمعی و حتی استفاده از نظرهای افرادی که این مسئله را تجربه کرده‌اند نیز می‌تواند آگاهی‌بخش باشد و بایسته است دست‌اندرکاران پیامد تلخ آن یعنی زیان‌های اجتماعی، اقتصادی، فرهنگی و کاهش اعتبار و منزلت را به گوش مردم برسانند؛
- روحانیت و قشر فرهنگی و تحصیل‌کرده دانشگاهی احساس مسئولیت بیشتری نموده و در محافل عمومی، سخنرانی‌ها و... مردم را نسبت به عواقب و اثرات سوء

- و مخرب منازعات در زندگی روزمره شهروندان آگاه نمایند. توجه بیشتر مردم عزیز استان به آموزه‌های اخلاقی دین مبین اسلام، که دربرگیرنده نفی تعصبات خشک و بی‌پایه و اساس قومی و ملیت‌گرایی است، نیز مفید و مؤثر است؛
- آشناکردن مردم شهر و روستا با قوانین و مقررات مربوطه و تعیین مجازات‌های متناسب و محسوس برای افرادی که در شروع و ادامه منازعات نقش اصلی را دارند می‌تواند به کاهش منازعات در استان کمک شایانی نماید؛
- ادارها و نهادهای فرهنگی در این راستا رسالت بزرگی برعهده دارند و می‌توانند از طریق برپایی همایش‌ها و گردهمایی‌های کم‌هزینه در مساجد، تکایا و حسینیه‌های موجود در شهرها و روستاهای استان معایب، مضرات و عواقب ناگوار منازعات را برای مردم شریف استان تبیین و یادآوری نمایند؛
- مقامات ارشد استان، که خود بر تأثیر سوء منازعات بر موقعیت سیاسی، اجتماعی، فرهنگی، اقتصادی و... استان واقف هستند، می‌توانند نقش عمده‌ای در کاهش ناهنجاری اجتماعی از راه‌های مختلف به‌ویژه تأمین هزینه‌های مالی لازم ایفا نمایند؛
- توجه به زیرساخت‌های اقتصادی از جمله ایجاد بنگاه‌های اقتصادی زودبازده و مولد، جذب سرمایه‌گذاران بومی و غیربومی به‌منظور تولید شغل برای جوانان و سایر افراد بیکار به‌طورقطع می‌تواند در زمینه کاهش منازعات مؤثر واقع شود؛
- ایجاد بسترهای لازم برای توسعه مؤسسات و نهادهای اجتماعی - فرهنگی در روستاها با همکاری سازمان‌های دولتی و دستگاه‌های ذی‌ربط؛
- شهرداری‌های مناطق مختلف، به‌ویژه مناطق محروم و حاشیه‌ای، باید در ایجاد امکانات تفریحی، ورزشی و رفاهی همه ساکنان به‌ویژه نوجوانان و جوانان تلاش بیشتری از خود نشان دهند زیرا بعضی مواقع بازده بودجه‌هایی که برای گذران شایسته اوقات فراغت همه قشرهای جامعه به‌ویژه جوانان صرف می‌شود به‌مراتب پربارتر از سرمایه‌گذاری‌های اقتصادی دیگر خواهد بود؛

- پژوهشنامه جغرافیای انتظامی (سال چهارم، شماره شانزدهم، زمستان ۱۳۹۵)
- تبلیغات، فرهنگ‌سازی و ایجاد، راه‌اندازی امکانات و تأسیسات تفریحی و ورزشی در همه مناطق و محله‌ها و تأمین کادر موردنیاز برای سرپرستی و امور اداری به منظور برانگیخته‌کردن جوانان برای شرکت فعال در مسابقات ورزشی؛
 - ساماندهی قوانین مصوب و آیین‌نامه‌ها و بخشنامه‌های صادره از طرف سازمان‌های مختلف در خصوص نحوه بهره‌برداری روستاییان و صاحبان از نهرها و چشمه‌های طبیعی؛
 - الزام سازمان‌های اجرایی در کاهش نزاع‌ها به‌طوری‌که در صورت وقوع اختلاف اعمال نفوذ به نفع و ضرر گروه خاصی نباشد و تعیین جبران خسارت ناشی از نزاع برای سازمانی که به‌دلیل کوتاهی ایشان نزاع صورت گرفته است اعمال شود؛
 - مطالعات روان‌شناختی و جامعه‌شناختی در فرهنگ مناطق مختلف و شناسایی گروه‌ها و قومیت‌هایی که توان جامعه‌پذیری ضعیف یا فرهنگ قدرت‌مآبانه سنتی همچنان در آن نمود بیشتری دارد؛
 - ترمیم ناهنجاری‌های اندک در عملکرد نیروهای انتظامی، برخورد صحیح و قانونمند با مردم، دقت بیشتر و صریح‌تر در تعریف و تشخیص نزاع دسته‌جمعی و اجرای صحیح مقررات با آموزش‌های علمی و تخصصی نیروهای نظامی غیرمتخصص؛
 - افزایش آگاهی افراد از طریق چاپ و توزیع اعلامیه‌های حقوق شهروندی در مناطق نزاع‌خیز روستاها و حاشیه شهرها از طریق روابط عمومی دادگستری، شورای حل اختلاف، شهرداری و دیگر نهادها؛
 - انتقال پیام‌های موردنظر به اهالی مناطق از طریق برنامه‌های صداوسیما در قالب فیلم، تئاتر، سریال با مضامین محلی و بومی مختلف. اگرچه صداوسیما در این امر قصور می‌کند اما نیاز به اجرای برنامه‌های تبلیغی و عواقب ناشی از این نزاع‌ها در استان به‌ویژه در دو شهرستان جرم‌خیز بویراحمد و دهدشت به‌طور جدی احساس می‌شود.

منابع

- آسایش، حسین (۱۳۸۰)، سنجش کیفیت زندگی در یک‌صد شهر بزرگ جهان، فصلنامه مدیریت شهری، شماره ۸.
- حاجیانی، ابراهیم (۱۳۸۴)، چهارچوب روش‌شناختی برای بررسی احساس امنیت، فصلنامه امنیت اجتماعی، سال اول، شماره ۲ و ۳، تابستان و پاییز.
- رجیبی پور، محمود (۱۳۸۲)، درآمدی بر احساس امنیت عینی، فصلنامه دانش انتظامی، نشریه دانشگاه علوم انتظامی، سال پنجم، شماره ۲.
- رحمتی، محمد مهدی (۱۳۸۱)، بررسی عوامل جامعه‌شناختی خشونت و پرخاشگری در ورزش فوتبال، پایان‌نامه دکتری جامعه‌شناسی، دانشگاه تهران، دانشکده علوم اجتماعی.
- طوافی‌زاده، ایرج (۱۳۸۵)، بررسی مسائل و مشکلات بخش بهمنی، پایان‌نامه کارشناسی‌ارشد دانشگاه اصفهان، دانشکده ادبیات.
- فتحی، هوشنگ (۱۳۶۶)، فوتبال، خشونت، سیاست، تهران: انتشارات مجرد.
- کاهه، احمد (۱۳۸۲)، علل خشونت‌گرایی تماشاگران فوتبال، فصلنامه معاونت اجتماعی ناجا، شماره دوم.
- لرنی، منوچهر (۱۳۸۴)، جامعه‌شناسی امنیت، تهران: نشر رامین.
- مجتهدزاده، پیروز (۱۳۷۹)، گفتگوی تمدن‌ها و آینده جهان ژئوپلیتیک، مجموعه مقالات همایش بین‌المللی رویکرد فرهنگی به جغرافیا، مشهد.
- مرکز آمار ایران (۱۳۹۰)، سرشماری عمومی نفوس و مسکن، استان کهگیلویه و بویراحمد.
- نصیری، معصومه (۱۳۸۲)، اعتیاد و رابطه آن با مشاغل شهری، فصلنامه تحقیقات جغرافیایی، شماره ۷۰.
- نظری، جواد (۱۳۹۰)، تبیین جامعه‌شناختی عوامل مؤثر بر گرایش به نزاع جمعی در مناطق روستایی استان ایلام، مجله علوم اجتماعی و جامعه‌شناختی دانشگاه شیراز، دوره ۲۷، شماره ۱.

Archive of SID